

DOĞUM SIRASI, ALGILANAN EBEVEYNLİK BİÇİMLERİ ve ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR ARASINDAKİ İLİŞKİ

Gözde NILÜFER*, Deniz Canel ÇINARBAŞ**

ÖZET

Amaç: Bu çalışma, kişilerin doğum sırasının, algılanan ebeveynlik tutumlarının ve şema alanlarının ilişkisini incelemek üzere yapılmıştır. Çalışmada, kişilerin doğum sıralarına bağlı olarak şema alanlarında ve algılanan ebeveynlik tutumlarında farklılık göstermesi beklenmiştir. **Yöntem:** Bu amaçla, yaşları 18 ile 30 yaş arasında olan 294 kişi çalışmaya katılmıştır. Çalışmaya sadece anne ve babası hala evli olan kişiler katılmıştır. Ebeveynlerinden herhangi biri vefat eden kişiler veya üvey kardeşe sahip kişiler çalışmaya dâhil edilmemiştir. **Sonuçlar:** Doğum sırasına bağlı olarak şema alanlarında herhangi bir farklılık bulunamamıştır. Ancak, büyük ve küçük kardeşler arasında annelerin algılanan ebeveynlik tutumlarına ilişkin farklılık bulunmuştur. Bu sonuca göre, küçük kardeşler büyük kardeşlere kıyasla annelerinin daha korumacı ve endişeli olduğunu belirtmişlerdir. Son olarak, regresyon analizleri ile şemaların yordayan değişkenler incelenmiştir. Hem anne hem de babanın olumsuz ebeveynlik biçimleri Kopukluk, Zedelenmiş Otonomi ve Zedelenmiş Sınırlar şemaları ile ilişkili bulunmuştur. Sadece annenin ebeveynlik biçimleri, Diğer Yönelimlilik ve Yüksek Standartlar şemalarıyla ilişkili bulunmuştur. **Tartışma:** Bu çalışma, yeni bir araştırma sorusunu inceleyerek psikoloji literatürüne katkı sağlamıştır. Önceki çalışmaların da gösterdiği gibi, küçük çocuklar daha asi, yeni deneyimlere açık ve aile kurallarından daha bağımsız olarak algılanmaktadır. Annelerin, bu algıdan dolayı, küçük çocuklara karşı daha korumacı ve endişeli olma eğiliminde olabilecekleri düşünülmüştür. Ailedeki küçük çocukların daha korumacı anneye sahip olmalarının aileden ayrışma, ayrı bir birey olma konuları ile ilişkili olarak terapide yol gösterici önemli bir bilgi olabileceği düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Doğum Sırası, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Şema Alanları, Ebeveynlik Biçimleri

SUMMARY: THE RELATIONSHIP BETWEEN BIRTH ORDER, PERCEIVED PARENTAL STYLES AND EARLY MALADAPTIVE SCHEMAS

Objective: The aim of the current study was to investigate the relationship between birth order, perceived parenting styles and schema domains. It was hypothesized that schema domains and perceived parenting styles would differ, based on birth order. **Method:** For this purpose, 294 individuals participated in the study. They were between the ages of 18 and 30. Only participants whose parents were still married had been included in the study. Participants who had a deceased parent or adopted siblings were excluded. **Results:** The hypothesis that firstborn and lastborn siblings differ in their schema domains was not supported. It was found, however, that lastborn siblings considered their mothers as more overprotective and anxious compared to firstborn siblings. Finally, regression analyses were conducted to investigate the predictors of variables affecting schema domains. According to results, negative parenting styles significantly predicted schema domains. Negative parenting styles of both mothers and fathers predicted Disconnection, Impaired Autonomy, and Impaired Limits. Only mothers' parenting style predicted Other Directedness and High Standards schema domains. **Discussion:** This study aimed to make a contribution to the literature by investigating a novel research question that has not been previously investigated. As previous research has shown, last born children are perceived as more open to new experiences, rebellious, and independent of family rules. It was thought that mothers might be more anxious and protective towards their last born children, because of this perception. It might be important for therapists to consider birth order of their clients, especially those that are the youngest of siblings in a family of protective parents, in terms of issues related to individuation and independence.

Key Words: Birth Order, Early Maladaptive Schemas, Schema Domains, Parenting Styles

Gelis Tarih Received: 03.08.2017 **Kabul Tarihi Accepted:** 27.03.2018

GİRİŞ

Young (1999), kişilerin doğdukları andan itibaren sevilme, ilgi görme, korunma, anlaşılma

gibi ihtiyaçları olduğuna dikkat çekmiştir. Bu ihtiyaçların giderilmesinde ebeveynlerin önemli bir rolü vardır. Young (1999), erken dönemden itibaren, özellikle anne babayla olumsuz deneyimler sonucunda ve mizacın yatkınlığı nedeniyle, bireylerin uyumsuz şemalar geliştirdiğini

* Özel Muayenehane, Örnek Sk. No:12/2 Nilüfer/Bursa; bilgi@gozdenilufer.com

** Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara; deniz@ballstate.bsu.edu

Not: Bu araştırma, birinci yazarın yüksek lisans tez çalışmasının bir kısmını içermektedir.

Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi : 25 (2) 2018

NİLÜFER VE ÇINARBAŞ

savunmuştur. Young ve arkadaşları (2003) bu uyumsuz şemaları “duygular, bilişler, hatıralar ve bedensel duyumlardan oluşan, çocuklukta ve ergenlikte gelişen, bireyin hayatı boyunca sürdürdüğü ve belli bir seviyeden sonra işlev bozucu olan, geniş, her tarafa yayılmış örüntüler” olarak tanımlamıştır.

Uyumsuz şemalar, çocuğun ihtiyaçlarının ebeveynleri tarafından karşılanmaması ile yakından ilişkilidir (Young 1999, Young ve ark. 2003). Çocukların, güvenli bağlanma, otonomi, kimlik algısının oluşması, duyguların rahatça ifade edilebilmesi, spontanlık ve gerçekçi limitlerin konması gibi ihtiyaçları yeteri kadar karşılanmadığında uyumsuz şemaların gelişebileceği öngörülmüştür (Young ve ark. 2003). Young ve arkadaşları (2003) 18 farklı erken dönem uyumsuz şemasından bahsetmişler ve bunları 5 şema alanı altında toplamışlardır. Erken dönem uyumsuz şemaların içerik ve sayısı çalışmalara göre değişiklik göstermiştir. Bu şemalardan duygusal yoksunluk, kötüye kullanılma/güvensizlik, terk edilme, sosyal izolasyon ve kusurluluk şemaları “Kopukluk ve Reddedilmişlik” şema alanını oluşturmaktadır. Bağlılık/yetersizlik, tehditler karşısında dayanıksızlık, iç içe geçme, başarısızlık şemaları “Zedelenmiş Otonomi” şema alanını oluşturmaktadır. “Zedelenmiş Sınırlar” şema alanında ayrıcalıklılık ve yetersiz özdenetim şeması bulunmaktadır. “Diğeri Yönelimlilik” şema alanında kendini feda, onay arayıcılık ve boyun eğme şemaları bulunmaktadır. “Yüksek Standartlar” şema alanında ise karamsarlık, duyguları bastırma, cezalandırılma, yüksek standartlar şemaları bulunmaktadır.

Bazı araştırmacılar ebeveynlik stilleri ve uyumsuz şemalar arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Örneğin, Muris (2006) kaygılı yetiştirme tarzı, kontrol ve reddetme (rejection) gibi olumsuz ebeveynlik stillerinin duygusal yoksunluk, terk edilme, güvensizlik/kötüye kullanılma, sosyal izolasyon/yabancılaşma, sosyal istenmeme (social undesirability), ayrıcalık/büyüklik (entitlement/grandiosity), yetersiz özdenetim ve duy-

guları bastırma gibi uyumsuz şemalarla ilişkili olduğunu bulmuştur. Harris ve Curtin (2002) ise algılanan ebeveynlik stilleri, uyumsuz şemalar ve depresyon arasındaki ilişkiyi incelemişler ve ebeveynlerin yetersiz bakımının kusurluluk, yetersiz özdenetim, yetersizlik/aşağılık (incompetence/inferiority), dayanıksızlık (vulnerability) şemalarıyla ve depresyonla ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Psikoloji literatüründe uyumsuz şemalarla ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma olsa da, erken dönem uyumsuz şemalar ile doğum sırası arasındaki ilişkiyi inceleyen yeterli sayıda nitelikli çalışmaya rastlanmamıştır. Doğum sırası ile ilgili olarak ise, Adler’in teorisinin yanı sıra farklı doğum sırasındaki çocukların kişilik özellikleri ile ilgili zengin bir literatür mevcuttur. Adler (1927), insanların hayatta özellikle “güç ve rekabet” için çabaladıklarını savunmuştur. Adler’e (1937) göre insanlar, üstünlük kurma mücadelesi verirler. Ailedeki çocukların doğum sırasının da bu üstünlük kurma duyguları ile ilişkili olduğunu savunmuştur (Adler 1927). Kardeşler özellikle anne ve babanın ilgisini kazanmak için rekabet ederler.

Doğum sırası, kardeşlerin kişiliğinde, düşünce biçimlerinde, hayattaki amaçlarında ve davranışlarında etkisini gösterebilir. Bu yüzden Adler’e göre, ailedeki her kardeşin anne babasıyla tecrübesi, iletişimi kendine has ve birbirinden farklıdır (Adler 1927). Kardeşlerin birbirinden farklı özellikler geliştirmesi de rekabeti azaltarak aile için önemli bir yere sahip olma arzuları ile ilişkilidir.

İlk çocuklar, anne ve babalarının ilgi odağı oldukları ve tek oldukları bir zaman dilimine sahiptirler (Adler 1928). Ancak kardeşlerin gelmesiyle birlikte, Adler’in ifadesiyle, tahttan indirilme durumunu tecrübe ederler (Adler 1956). Tahttan indirilme büyük çocukların kişiliklerinin oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir. Ortanca ve son çocuklar ise doğdukları andan

itibaren anne ve babalarını paylaştıkları kardeşlerle yaşarlar ve büyük kardeşlerini lider olarak görebilirler. Büyük kardeşler kaybettikleri konumlarını geri kazanmaya çalışırken, küçük kardeşler de büyük kardeşlerine yetişmek ve kendilerine ait bir yer edinebilmek için çaba gösterirler (Adler 1956).

Adler (1924), büyük çocukların tahttan indirilme durumunu problemli olarak değerlendirir. Büyük çocukları daha sorumluluk üstlenen, uyumlu, itaatkar, mükemmeliyetçi ve aile değerlerine bağlı olarak tanımlar. Ailelerin ilk çocuklarından daha fazla şey beklediğini, dolayısıyla büyük çocukların kendilerini yetersiz ya da kusurlu hissedebileceğini öne sürmektedir. Onaylanma motivasyonu da büyük kardeşler için önemlidir. Adler (1956), küçük kardeşlerin daha neşeli, daha özgür ruhlu ve empatik olduklarından söz eder.

Sulloway (1996) ise ilk çocukları “başarı odaklı, kaygılı, iddialı, itaatkâr, dışadönük, çekingen, kıskanç, aileye bağlı, nörotik, sorumluluk sahibi, geleneksel ve daha stresli” olarak tanımlamıştır. Küçük kardeşleri ise “maceracı, fedakâr, iş birlikçi, iyi geçinen, empatik, yeni deneyimlere açık, popüler, isyankâr, risk alabilen, daha sosyal ve yenilikçi” bireyler olarak tanımlamıştır.

Sulloway (1996) ayrıca Büyük Beşli diye adlandırılan kişilik özellikleri ile doğum sırası arasındaki ilişkileri ele almıştır. Sulloway’e göre büyük kardeşler daha nörotik ve vicdanlı iken, küçük kardeşler daha uzlaşmacı ve deneyimlere açık bulunmuştur. Dışa dönüklük bakımından ise büyük kardeşler daha dominant bulunurken, küçük kardeşler daha sosyal bulunmuştur (Sulloway 1996). Bu kişilik özelliklerinin şemalarla ilişkisine bakan çalışmalarda ise nörotik olmanın uyumsuz şemalarla ilişkili olduğu bulunmuştur (Muris 2006).

Literatürde doğum sırasına göre kişilerin erken dönem uyumsuz şemalarını inceleyen yalnızca bir çalışmaya rastlanmıştır (Ardebili ve Golshani

2016). Bu çalışmada hangi ölçeklerin kullanıldığı ve kullanılan ölçeklerin Farsçaya çevirisi ve adaptasyonlarıyla ilgili bilgi mevcut değildir. Yine de, araştırmacılar doğum sırası kategorileri arasında şema skorları bakımında anlamlı farklar elde ettiklerini belirtmişlerdir. Tek çocuk olanların sosyal izolasyon ve bağımlılık (dependence) skorlarının kendinden büyük iki veya daha fazla kardeşe sahip olanlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yine tek çocukların kendini feda, başarısızlık ve yüksek standartlar şemalarında kardeşi olan (ilk çocuk, ikinci çocuk veya kendinden büyük iki veya daha fazla kardeşi olan) katılımcılara göre daha yüksek skorlar elde ettikleri bulunmuştur. Son olarak, tek çocukların ikinci çocuklara göre ayrıcalık şemasından daha yüksek skorlar elde ettikleri belirtilmiştir. Ancak bu bulguların, yöntemsel eksiklikler nedeniyle, dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Doğum sırasına göre kişilerin erken dönem uyumsuz şemalarını inceleyen araştırmaların eksikliğine rağmen Büyük Beşli kişilik özelliklerinden nörotiklik ile uyumsuz şemalar arasında anlamlı derecede pozitif ilişki bulunması (Muris 2006) bu çalışmanın hipotezlerini oluşturmada yol gösterici olmuştur. Nörotiklik, ilk doğan çocuklarla ilişkilendirildiğinden (Adler 1927) büyük kardeşlerin toplam şema skorunun küçük kardeşlere kıyasla daha yüksek olması beklenmektedir. Ayrıca, büyük ve küçük kardeşlerin ebeveynlik biçimi algılarında da farklılık göstermeleri beklenmektedir.

YÖNTEM

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Etik Komitesi’nden gerekli izinler alındıktan sonra çalışmaya başlanmıştır. Sonrasında Qualtrics adlı anket oluşturma sitesinde bir anket oluşturulmuş ve katılımcılar internet aracılığıyla bu ankete ulaşmışlardır. Katılımcılar, bilgilendirme yazısını ve gönüllü katılım formunu okuduktan sonra ölçeklerin bulunduğu soru setini ortalama 25 dakikada tamamlamışlardır.

Katılımcılar

Çalışmaya sadece anne ve babası halen evli olan ve kendisinden başka en fazla 3 kardeşe sahip kişiler dâhil edilmiştir. Anne babası halen evli olmayan, ebeveynlerinden herhangi birisi vefat eden, üvey kardeşi olan veya üçten fazla kardeşe sahip olan katılımcıların araştırmaya dâhil edilmesinin, boşanmadan veya fazla kardeşli ailede yetişmeden kaynaklanan karıştırıcı değişkenleri arttıracığı düşünülmüş, bu nedenle bu olgular çalışmaya dahil edilmemişlerdir. Bunun sonucunda çalışmaya, yaşları 18 ile 30 arasında olan 294 kişi katılmıştır.

Ölçüm Araçları

Çalışmada olgulara ilk olarak demografik bilgi formu sunulmuştur. Bu formda kişinin yaşı, cinsiyeti, eğitim seviyesi, doğum sırası, kaç kardeşe sahip olduğu, kardeşlerin cinsiyeti, kardeşler arasındaki yaş farkı, ailenin aylık geliri, anne ve babanın eğitim seviyesi ve birlikte olup olmadıkları gibi bilgilerin elde edilmesi amaçlanmıştır. Sonrasında sırasıyla 90 maddelik Young Şema Ölçeği'nin Türkçe versiyonu ve 72 maddelik Young Ebeveynlik Stilleri Ölçeği'nin anne ve baba formları sunulmuştur.

Young Şema Ölçeği: Young (1990) tarafından kişilerin erken dönem uyumsuz şemalarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin bu halinde 16 uyumsuz şema ve 205 madde yer almaktadır. Ancak, ölçek zamanla bazı değişimlere uğramıştır. Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır (2009), ölçeği Türkçeye çevirmiş ve psikometrik özelliklerine ilişkin çalışmalar yapmışlardır. Buna göre, Young Şema Ölçeği'nin Türkçe formunda 90 madde bulunmaktadır ve 5 şema alanı altında toplam 14 uyumsuz şema yer almaktadır. Bu şema alanları Kopukluk, Zedelenmiş Otonomi, Zedelenmiş Sınırlar, Diğeri Yönelimlilik ve Yüksek Standartlar olarak belirlenmiştir. Ölçeğin 5 şema alanının iç tutarlılık katsayılarının 0,53 ile 0,81 arasında değiştiği bulunmuştur.

Young Ebeveynlik Stilleri Ölçeği: Bu ölçek,

Young (1994) tarafından geliştirilmiş olup, kişilerin anne ve babalarının ebeveynlik tarzlarına ilişkin algılarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçek 72 maddeden oluşmakta ve anne ve baba için 10 ayrı ebeveynlik biçimi tanımlanmaktadır. Bunlar, duygusal olarak yoksun bırakan, aşırı korumacı/endişeli, küçümseyici/kusur bulucu, kötümser/endişeli, kuralcı, duygusal olarak bastırılmış, cezalandırıcı, koşullu/başarı odaklı, aşırı izin verici ve sömürücü ebeveynlik biçimleri olarak belirlenmiştir (Young 1994). Ölçek, Soygüt, Çakır ve Karaosmanoğlu (2008) tarafından Türkçeye çevrilmiş ve ölçeğin psikometrik çalışmaları yapılmıştır. Anne formunun iç tutarlılık katsayısının 0,53 ile 0,86 arasında, baba formunun iç tutarlılık katsayısının 0,61 ile 0,88 arasında değiştiği saptanmıştır.

Analiz

İstatistiksel analizler için Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi (SPSS) kullanılmıştır. Öncelikle, doğum sırası ve demografik değişkenlere göre şema alanları ve ebeveynlik biçimleri farklılıklarını saptamak amacıyla Varyans Analizleri (ANOVA) ve Çoklu Varyans Analizleri (MANOVA) yürütülmüştür. Değişkenler arasındaki ilişkiler ise korelasyon analizleri ile incelenmiştir. Son olarak, şema alanları yordayıcı faktörler basit regresyon ve hiyerarşik regresyonlar aracılığıyla incelenmiştir.

BULGULAR

Katılımcıların 219' u kadın (% 71.4), 84'ü (% 28.6) erkektir. Katılımcıların 135'i (% 45.9) büyük kardeş, 159'u (% 54.1) küçük kardeşdir. Katılımcılar 18-30 yaş arasında en az bir kardeşe sahiptir. (Tablo 1a-1b).

Çalışmanın değişkenlerine dair betimleyici analizler sonucunda, ortalama skorlar, standart sapma değerleri, minimum ve maksimum değerler ve Cronbach alpha puanları hesaplanmıştır. Bu hesaplamalara ilişkin değerler Tablo 2 ve Tablo 3'te görülebilir.

Tablo 1a

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler	n=294	%
Cinsiyet		
Kadın	210	71.4
Erkek	84	28.6
Yaş		
18-21	100	34.0
22-25	160	54.6
26-30	34	11.6
Eğitim durumu		
Üniversite öğrencisi	199	67.8
Mastır veya doktora öğrencisi	85	28.8
Lise ve altı	10	3.4
Doğum Sırası		
İlk doğan	135	45.9
Son doğan	159	54.1
Kardeş sayısı		
1	231	78.6
2	53	18.0
3	10	3.4
Annenin eğitim durumu		
Okuryazar	8	2.7
İlkokul	80	27.2
Orta Okul	23	7.8
Lise	81	27.6

Tablo 1b

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Üniversite	92	31.3
Mastır	6	2.0
Doktora	4	1.4
Babanın eğitim durumu		
Okuryazar	3	1.0
İlkokul	41	13.9
Orta Okul	29	9.9
Lise	76	25.9
Üniversite	125	42.5
Mastır	13	4.4
Doktora	7	2.4
Ailenin aylık geliri		
0-999 TL	5	1.7
1000-1999 TL	39	13.3
2000-2999 TL	58	19.7
3000-3999 TL	44	15.0
4000-4999 TL	58	19.7
5000+ TL	90	30.6

Toplam şema skorundaki grup farklılıkları için ANOVA uygulanmış, sadece yaş için (18-21, 22-25, 26-30) önemli grup farklılıkları gözlemlenmiştir. Buna göre, 18-21 yaş arası katılımcılar ($O = 243.55$, $SS = 5.21$), 26-30 yaş arası katılımcılara göre ($O = 217.29$, $SS = 8.93$) daha yüksek şema skoru elde etmiştir $p < .05$, $[F(2, 291) = 3.72, p < .05, \eta^2 = .03]$. Ancak büyük ve küçük kardeşler arasında toplam şema skoru bakımından anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir.

Demografik değişkenlere göre şema alanlarındaki farklılıkları incelemek amacıyla MANOVA uygulanmış, ancak büyük ve küçük kardeşler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bunun yanı sıra, şema alanlarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir [Multivariate $F(5, 288) = 3.81, p < .01$; Wilks' Lambda = .94; $\eta^2 = .06$]. Bu farkı incelemek için tekli analiz uygulanmış, Kopukluk alt ölçeğinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür [$F(1, 292) = 7.29, p < .01$; η^2

Tablo 2

Erken Dönem Uyumsuz Şema Ölçeği Betimleyici Değerleri

Ölçek	N	Ortalama	SS	Ranj (Min-Maks)	Cronbach' salpha
Young Şema Ölçeği					
Toplam	294	233.61	52.55	94-424	.78
Şema Alanları					
K	294	50.61	18.11	23-118	.72
ZO	294	63.20	20.63	29-140	.75
ZS	294	25.67	25.67	7-40	.32
DY	294	35.94	35.94	14-58	.51
YS	294	30.92	8.00	9-50	.47
Uyumsuz Şemalar					
DY	294	8.87	4.51	5-27	
B	294	12.89	5.81	6-34	
K	294	12.77	5.56	5-30	
Sİ	294	18.23	6.80	7-42	
DB	294	12.58	5.43	5-27	
OA	294	21.48	5.65	6-35	
İİG	294	15.41	6.33	8-37	
A/YÖ	294	25.67	6.20	7-40	
KF	294	15.15	4.84	5-30	
TE	294	9.68	4.19	5-27	
C	294	20.79	5.09	8-36	
K	294	10.93	5.18	6-36	
TKD	294	12.45	4.78	5-27	
YS	294	9.44	3.77	3-18	

K = Kopukluk, ZO = Zedelenmiş Otonomi, ZS = Zedelenmiş Sınırlar, DY = Diğeri Yönelimlilik, YS = Yüksek Standartlar, DY = Duygusal Yoksunluk, B = Başarısızlık, K = Karamsarlık, Sİ = Sosyal İzolasyon, DB = Duyguları Bastırma, OA = Onay Arayıcılık, İİG = İç İç Geçme, A/YÖ = Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim, KF = Kendini Feda, TE = Terk Edilme, C = Cezalandırılma, K = Kusurluluk, TKD = Tehditler Karşısında Dayanıksızlık, YS = Yüksek Standartlar

= .02]. Buna göre erkek katılımcılar (O = 55.07, SS = 18.31), kadın katılımcılara göre (O = 48.82, SS = 17.76) Kopukluk şema alanında daha yüksek skorlar elde etmişlerdir.

Ayrıca, şema alanlarının yaşa göre farklılık gös-

terdiği belirlenmiştir [MultivariateF(10, 574) = 2.21, p < .01; Wilks' Lambda = .93; η^2 = .04]. Bu farkı incelemek için tekli analiz uygulanmış, Zedelenmiş Sınırlar alt ölçeğinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür [F(2, 291) = 4.91, p < .01; η^2 = .03]. Buna göre 18-21 yaş arası katılımcılar (O =

Tablo 3

Algılanan Ebeveynlik Stilleri Ölçeği Betimleyici Değerleri

Ölçekler	N	Ortalama	SS	Ranj (Min- Maks)	Cronbach' salpha
Young Ebeveynlik Ölçeği					
YEÖ-A	294	156.93	37.50	78-275	.81
YEÖ-B	294	155.18	45.63	71-319	.78
YEÖ-Toplam	294	312.11	75.61	153-552	.88
Annenin Ebeveynliği Alt Ölçekleri					
K	294	33.00	12.74	12-69	
K/KB	294	21.94	6.41	9-42	
DOYB	294	16.99	7.45	8-43	
S	294	8.78	4.59	7-37	
AK/E	294	21.98	7.30	7-39	
K/BO	294	16.94	5.77	5-30	
AİV	294	10.62	4.95	6-34	
K/E	294	8.52	4.23	3-18	
C	294	9.60	3.45	4-20	
DOB	294	8.56	3.45	3-18	
Babanın Ebeveynliği Alt Ölçekleri					
K	294	33.89	13.45	12-71	
K/KB	294	15.21	8.20	9-51	
DOYB	294	20.65	9.71	8-48	
S	294	9.27	4.55	7-32	
AK/E	294	19.87	6.98	7-42	
K/BO	294	17.17	6.07	5-30	
AİV	294	11.02	5.28	6-32	
K/E	294	7.99	3.97	3-18	
C	294	9.97	3.68	4-22	
DOB	294	10.14	3.86	3-18	

Note. YEÖ-A = Young Ebeveynlik Ölçeği Anne Formu, YEÖ-B = Young Ebeveynlik Ölçeği Baba Formu, K = Kuralcı, K/KB = Küçümseyici/Kusur bulucu, DOYB = Duygusal Olarak Yoksun Bırakan, S = Sömürücü, AK/E = Aşırı Korumacı/Endişeli, K/BO = Koşullu/Başarı Odaklı, AİV = Aşırı İzin Verici, K/E = Kötümser/Endişeli, C = Cezalandırıcı, DOB = Duygusal Olarak Bastırılmış

27.21, SS = .61), 22-25 yaş arası katılımcılara göre (O = 24.78, SS = .48) Zedelenmiş Sınırlar şema alanında daha yüksek skorlar elde etmişlerdir. Şema alanlarının eğitim seviyesine göre de farklılık gösterdiği belirlenmiştir [Multivariate F(10, 574) = 2.75, p < .01; Pillai's Trace = .91; $\eta^2 = .05$]. Bu farkı incelemek için tekli analiz uygulanmış, Kopukluk alt ölçeğinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür [F(2, 291) = 9.38, p < .01; $\eta^2 = .06$]. Buna göre, üniversite öğrencileri (O = 52.73, SS = 1.25), lisansüstü eğitim alan katılımcılara göre (O = 44.22, SS = 1.91) Kopukluk şema alanında daha yüksek skorlar elde etmişlerdir. Lise ve altı seviyede eğitim alan katılımcılar ise (O = 62.70, SS = 5.57), üniversite öğrencilerine ve lisansüstü eğitim alanlara göre Kopukluk şema alanında daha yüksek skorlar elde etmişlerdir.

Son olarak, Ebeveynlik stillerinin doğum sırasına göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir [F(10, 283) = 1.97, p < .01; $\eta^2 = .07$]. Bu farkı incelemek için tekli analiz uygulanmış, son doğan katılımcılar (O = 23.04, SS = .57), ilk doğan katılımcılara göre (O = 20.72, SS = .62), annelerini daha korumacı ve endişeli bulduklarını ifade etmişlerdir [F(1, 292) = 7.58, p < .005; $\eta^2 = .03$]. Ancak, babalarının ebeveynlik stilleri bakımından herhangi bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Çalışmanın değişkenleri arasındaki korelasyon değerleri ile ilgili bilgiler Tablo 4'te verilmiştir. Yaş ile Kopukluk, Zedelenmiş Otonomi, Zedelenmiş Sınırlar ve Yüksek Standartlar arasında anlamlı negatif ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca, negatif ebeveynlik tutumları ve şemalar arasında anlamlı şekilde pozitif ilişkiler bulunmuştur.

Tablo 4

Demografik Değişkenler, Young Uyumsuz Şema Alanları ve Ebeveynlik Algıları arasındaki Pearson Korelasyon Değerleri

	Y	K	ZO	ZS	DY	YS	YA	YB
Y	1	-	-.18*	-.12*	-.11	-.15*	-.08	-.03
		.18*						
K		1	.72*	.23	.41*	.29*	.58*	.50*
			*		*	*	*	*
ZO			1	.18	.49*	.44*	.59*	.50*
					*	*	*	*
ZS				1	.33*	.44*	.19*	.24*
					*	*	*	*
DY					1	.48*	.38*	.30*
						*	*	*
YS						1	.35*	.28*
							*	*
YA							1	.65*
								*
YB								1

*p < .05 ** p < .001

Notlar. Y = Yaş, K = Kopukluk, ZO = Zedelenmiş Otonomi, ZS = Zedelenmiş Sınırlar, DY = Diğer Yönelimlilik, YS = Yüksek Standartlar, YA = Young Ebeveynlik Ölçeği Anne Formu, YB = Young Ebeveynlik Ölçeği Baba Formu

Tablo 5

Şema Alanlarını Yordayan Değişkenler

		<i>df</i>	<i>Fdeğişimi</i>	β	<i>T</i>	<i>pr</i>	<i>R</i> ²
A. Kopukluk							
I.	Kontrol Değişkenleri						
	Cinsiyet	1,	7.29*	.16	2.88*	.16	.02
	Yaş	292	9.88*	.18	-3.14*	-.18	.05
II.	Ebeveynlik Stilleri	1,					
	Anne	291	133.05**	.55	11.54**	.56	.37
	Baba		12.10**	.21	3.48**	.20	.39
		1,290					
		1,289					
B. Zedelenmiş Otonomi							
I.	Kontrol Değişkenleri						
	Cinsiyet	1,292	9.20*	-.18	-3.03*	-.18	.03
II.	Ebeveynlik Stilleri						
	Anne	1,291	149.21**	.58	12.22**	.59	.35
	Baba	1,290	10.40**	.19	3.23**	.19	.37
C. Zedelenmiş Sınırlar							
I.	Ebeveynlik Stilleri						
	Anne	1,	9.22**	.18	3.04**	.18	.06
		292					
	Baba	1,	7.20**	.20	2.75**	.16	.09
		291					
D. Diğer Yönelimlilik							
I.	Kontrol Değişkenleri						
	Annenin Eğitimi	1,	7.42*	-.16	-2.72*	-.16	.04
		292					
II.	Ebeveynlik Stilleri						
	Anne	1,	47.45**	.38	6.89**	.38	.18
		291					
E. Yüksek Standartlar							
I.	Kontrol Değişkenleri						
	Cinsiyet	1,	3.99	-.12	-2.00*	-.12	.01
	Yaş	292	6.73	-.15	-2.59*	-.15	.04
		1,					
		291					
II.	Ebeveynlik Stilleri						
	Anne	1,	44.40	.37	6.66**	.37	.18
		290					

p*<.05, *p*<.00

Bu analizlere ek olarak, doğum sırası ve ebeveynlik stillerini, şema alanlarını yordayıcı faktörler olarak incelemek için regresyon analizi uygulanmıştır. Ancak, doğum sırasının şema alanlarını yordayıcı etkisi gözlemlenmemiştir. Öte yandan, teorik çerçevenin de sunduğu üzere, anne ve babanın ebeveynlik stili, şema alanlarını anlamlı bir şekilde yordamıştır.

Sonrasında her bir şema alanının diğer yordayıcı faktörlerini bulmak üzere hiyerarşik regresyonlar uygulanmıştır. Bu analizlerin sonucuna göre, cinsiyet, yaş ve anne ve babanın negatif ebeveynlik biçimleri Kopukluk şema alanını anlamlı şekilde yordamıştır. Erkeklerin ve genç katılımcıların daha fazla Kopukluk şema alanına sahip olduğu gözlemlenmiştir. Aynı zamanda anne ve babası negatif ebeveynlik biçimlerine sahip olan bireylerin daha fazla Kopukluk şema alanına sahip olduğu desteklenmiştir. Zedelenmiş Otonomi şema alanı açısından, genç katılımcıların ve anne ve babası negatif ebeveynlik stiline sahip olan bireylerin daha fazla Zedelenmiş Otonomi skoru aldığı saptanmıştır. Sadece anne ve babanın negatif tutumları Zedelenmiş Sınırlar şema alanını yordamıştır. Herhangi bir demografik değişkenle Zedelenmiş Sınırlar şema alanı arasında ilişkili bulunmamıştır. Annelerin negatif ebeveynlik stilleri Diğer Yönelimlilik şema alanını yordarken, babaların olumsuz tutumları bu alanı yordamamıştır. Bunun yanı sıra annelerin düşük eğitim seviyesi Diğer Yönelimlilik şema alanını yordamıştır. Son olarak Yüksek Standartlar şema alanı bakımından, annelerin negatif ebeveynlik tutumlarının yanı sıra, cinsiyet ve yaşın da bu şema alanını yordadığı tespit edilmiştir. Buna göre kadınların ve genç katılımcıların daha fazla Yüksek Standartlar şema alanına sahip olduğu gözlemlenmiştir (Tablo 5)

TARTIŞMA

Bu çalışmada, büyük kardeş ve küçük kardeşler arasında beklenen toplam şema skoru ve şema alanları farklılıkları desteklenmemiştir. Ancak, annelerin ebeveynlik tutumlarına ilişkin büyük

ve küçük kardeşler arasında farklılık gözlemlenmiştir. Buna göre, küçük kardeşler büyük kardeşlere göre annelerinin daha korumacı ve endişeli olduklarını ifade etmişlerdir. Doğum sırasına göre babaların ebeveynlik tutumlarında anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Bu çalışmada, anne ebeveynlik stillerinin doğum sırasına göre farklılık göstermesi de çalışmanın önemli bulgularından biridir. Adler (1927), ailelerin ilk çocuklarına karşı daha korumacı olduklarını iddia etse de, bu çalışmada küçük kardeşler annelerinin daha korumacı olduklarını ifade etmiştir. Çalışmadaki bu bulgu, ailelerin, çocukların doğum sırasına göre farklılık gösteren tutumlarıyla ilişkili olarak birçok açıdan tartışılabilir ve desteklenebilir niteliktedir.

İlk olarak, Adler (1927), kardeşler arasında güç savaşına dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, ilk çocukların diğer kardeşlerin gelmesiyle tahttan indirilme durumunu tecrübe ettiklerini ve bunun sonucunda üstünlüklerini ve güçlerini kaybettiklerini savunur. Ancak küçük kardeşler, hiçbir zaman ilk çocuklar gibi tek oldukları özel bir zaman dilimine sahip değillerdir. Tüm bu durumlar dikkate alındığında, ilk çocuklar, diğer kardeşlerin gelmesiyle birlikte annelerinin sevgisinin ve ilgisinin onlara karşı azaldığını düşünebilir ve onların kendilerine karşı daha az korumacı olduklarını ifade ediyor olabilirler.

Bu durumla ilişki olarak, Adler (1927) büyük çocukları dominant ve güçlü olarak tanımlamıştır. Anneler de büyük çocukların bu özellikleri sayesinde kendilerini koruyabileceklerini düşündükleri için, küçük çocuklarını daha korunmaya muhtaç olarak algılıyor olabilirler. Bu savı destekler nitelikte, Sulloway (1996), büyük çocukların yaş ve fiziksel özellikleri bakımından üstün özellikleri karşısında annelerin küçük çocuklarını koruma eğiliminde olduklarını ve bu sayede küçük çocukların dezavantajlı konumdan en sevilen çocuk pozisyonuna geçebileceklerini savunmuştur.

Bu bağlamda, Türkiye'nin kültürel yapısı da göz önüne alındığında, aşırı korumacı olmak sevgi ve ilginin işareti şeklinde yorumlanıyor olabilir. Sümer ve Kağıtçıbaşı (2010), Türkiye'de annelerin aşırı korumacı tavrının negatif değil pozitif olarak algılandığını, bunun da kolektivist kültür yapısıyla ilişkili olduğunu savunmuşlardır. Kolektivist yapıda kişiler bireysellikten ve otomiden çok grup dinamiklerine önem verdiklerinden, anneler de aşırı korumacılığı olumsuz bulmuyor olabilirler (Sümer ve Kağıtçıbaşı 2010). Böylece, annelerin son doğan çocuklarına karşı daha fazla korumacı olabildikleri, son doğan çocukların da "favori çocuk" olma durumunu tecrübe edebilecekleri düşünülmüştür.

Bir diğer açıdan, kişiler doğum sırasına atfedilen özellikleri taşımasa da çevredekiler bu özellikleri onlara atfetmeye devam edebilir. Örneğin, ilk çocuklar daha sorumluluk sahibi, kuralcı, geleneksel, aile değerlerine bağlı olarak değerlendirilirken küçük çocukların daha asi, yeni deneyimlere açık ve aile kurallarından daha bağımsız olduklarına dair çalışmalar bulunmaktadır (Baskett 1985, Healey ve Ellis 2007, Pulakos 1987). Bireyler, bu özellikleri taşımasa da annelerin, büyük çocukların bu özelliklerinden dolayı onlara karşı daha rahat olurken, küçüklere karşı daha korumacı ve endişeli olma eğiliminde olabilecekleri düşünülmüştür.

Bu konuya ilişkin bir başka bakış açısı olarak, küçük çocukların doğmasıyla birlikte annelerin onlara karşı daha korumacı olmalarının önemli olabileceği düşünülmüştür. Şöyle ki küçük çocuklar büyüse dahi anneleri onların gelişimine ve yaşlarına göre tutumlarını değiştirmiyor olabilirler ve onların gözünde hep küçük kaldıkları için korumacı tavırlarını sürdürüyor olabilirler. Bir başka deyişle, son doğan çocuklar büyük kardeşlere göre hep daha küçük olmalarından dolayı anneleri onlara karşı hep daha korumacı olabilirler. Örneğin, büyük çocuk 6 yaşına geldiğinde, bir kardeşe sahip olmasıyla birlikte artık kendisinin büyüdüğü ve abi veya abla olduğu söylenir. Ancak küçük çocuk 6 yaşına geldiğinde annesi

tarafından olgun olmayan ve küçük olarak tanımlanabilir ve anneler küçük çocuklarına karşı korumacı ve endişeli tutumlarını yaşamlarının sonraki süreçlerinde de devam ettirebilirler.

Buna ek olarak, beklenenin aksine doğum sırası şema alanlarını yordamamıştır. Ancak teorik yapının bahsettiği gibi, negatif ebeveynlik biçimleri anlamlı şekilde şema alanlarını yordamıştır. Daha spesifik olarak, hem anne hem baba negatif ebeveynlik biçimleri Kopukluk, Zedelenmiş Otonomi ve Zedelenmiş Sınırlar şema alanlarını yordamıştır. Ancak sadece annelerin ebeveynlik tutumları Diğer Yönelimlik ve Yüksek Standartlar şema alanlarını yordamıştır.

Young ve arkadaşları (2003), ebeveynlerin olumsuz tutumlarının, bireylerin erken dönem uyumsuz şemalar geliştirmesine etkisine dikkat çekmiştir. Çocukluktan itibaren hayattaki önemli yakın kişilerle etkileşim biçimlerinin, kişinin sonraki yaşam biçimine yansımaları Young ve arkadaşları (2003) tarafından vurgulanmıştır. Bu bağlamda bu çalışma da anne ve babaların ebeveynlik tutumlarının, kişilerin farklı uyumsuz şema alanları oluşturmalarına yol açabileceğine ilişkin savı destekler niteliktedir.

Ayrıca, Kömürcü ve Soygüt-Pekak (2017) yaptıkları çalışmada baba ebeveynlik biçimlerinden Koşullu/Başarı Odaklı ebeveynlik biçimindeki artışın benlik değerindeki düşüşü yordadığını bulmuşlardır. Anne ebeveynlik biçimleriyle katılımcıların benlik değeri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Babanın ebeveynlik biçimiyle benlik değeri arasındaki anlamlı ilişkinin, düşük benlik değerinin kusurluluk şemasına benzemesi açısından mevcut araştırmanın bulgularıyla paralellik gösterdiği söylenebilir.

Ek olarak, Shainheit ve O'Dougherty-Wright (2012) ihmal etme, kötüye kullanma ve aşırı kontrol etme gibi olumsuz ebeveynlik biçimlerinin erken dönem uyumsuz şemalarla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Cinsiyetin ise bu ilişkide düzenleyici (moderator) değişkenlerden biri olduğunu

göstermişlerdir. Örneğin, cinsiyet olumsuz ebeveynlik biçimleriyle zedelenmiş otonomi şema alanı arasındaki ilişkide düzenleyici değişken olmuştur. Ebeveynlerin duygusal kötüye kullanma seviyesi daha düşükken kadınların zedelenmiş otonomi skorlarının daha yüksek, duygusal kötüye kullanma seviyesi yüksekken erkeklerin zedelenmiş otonomi skorları daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, erkekler kopukluk şema alanında kadınlara göre daha yüksek skorlar elde etmişlerdir. Shainheit ve O'Dougherty-Wright bu bulguları toplumsal cinsiyet rollerinin erkeklerde otonomluğu ve başarıyı vurgulanması ile açıklamışlardır. Toplumsal normlara göre erkeklerde zedelenmiş otonomi skorları düşük çıkarken yüksek seviyede olumsuz ebeveynlik biçimlerine maruz kalan erkeklerde otonominin zedelendiği görülmektedir.

Mevcut çalışmada da erkeklerin daha fazla Kopukluk şema alanına sahip olmasıyla ilgili olarak, kültürel faktörlerin, cinsiyet rollerine ilişkin kalıp düşüncelerin ve sosyal rollerin rol oynayabileceği düşünülmüştür (Abele ve Wojciszke 2007). Örneğin, kadınlar ilişkilerinde sorun yaşadıklarında, duygularını ifade etmeyi seçerken, erkeklerin daha mantıksal çözümler aradıkları ve göz kontağından ve duygu ifadelerinden kaçındıkları bulunmuştur (Kelley ve arkadaşları 1978). Bu bağlamda erkeklerin duygularını ifade etmeyişlerinin, sosyal ilişkilerinde kadınlar kadar ifade edici olmamalarının onların daha fazla Kopukluk hissetmeleriyle ilişkili olabileceği düşünülmüştür.

Genç katılımcıların ise daha fazla Kopukluk şema alanına sahip olmalarıyla ilişkili olarak, ergenlik döneminden genç yetişkinlik dönemine geçişin etkili olabileceği düşünülmüştür. Yetişkinliğe geçiş ile birlikte farklı sorumluluklar almak, aileden ayrı yaşamak, bireyin kendi yaşamını kendisinin idare etmesi gibi durumların psikolojik olarak zorluklara sebep olabileceği ve tüm bunların daha fazla Kopukluk şema alanına sahip olmalarıyla ilişkili olabileceği düşünülmüştür (Andrew ve ark. 2006).

Genç katılımcılar aynı zamanda daha fazla Zedelenmiş Otonomi şema alanına sahip bulunmuşlardır. Yukarıda bahsedildiği gibi, ergenlik döneminden genç yetişkinlik dönemine geçiş, otonomi ile ilgili zorlukların da olabileceğini düşündürmektedir. Aileden ayrı yaşamak, bireyin kendi yaşamını kendisinin idare etmesi gibi durumlar otonomiye güçlendirir gibi görünse de, bu durumlarla başa çıkarken bireylerin otonomilerinin zedenebileceği düşünülmüştür (Andrew ve ark. 2006).

Diğer bir bulgu, annesi daha düşük eğitim seviyesine sahip bireylerin daha fazla Diğer Yönelimlilik şema alanına sahip olmalarıdır. Türkiye'de yapılan bir araştırmada Diğer Yönelimlilik şema alanına bakıldığında, Cezalandırıcılık ve Kendini Feda şemalarının bu alanda yer aldığı görülmektedir (Soygüt ve ark. 2009). Bununla ilişkili olarak, düşük eğitim seviyesine sahip annelerin çocuklarına daha fazla fiziksel ve psikolojik şiddet uyguladıkları bulunmuştur (McCarthy ve ark. 2016). Bu çalışmalara dayanarak, annelerin cezalandırıcı tutumlarının bireylerde diğeri yönelimlilik şema alanına sahip olma eğilimini artırabileceği düşünülmüştür.

Bu konuyla ilişkili diğer önemli bir nokta, Türkiye kültüründe, düşük eğitim seviyesine sahip annelerin çocuklarını yetiştirirken daha kolektivist ve gelenekçi bir tutuma sahip olabilecekleri (Kağıtçıbaşı 2005), bunun da çocukların, Diğer Yönelimlilik şema alanına daha fazla sahip olmalarına neden olabileceği savıdır. Kağıtçıbaşı (2005), düşük eğitim seviyesi ve düşük gelire sahip ailelerin, çocuklarını yetiştirirken daha fazla grup norm ve değerlerine bağlı olmalarına önem verdiklerini, eğitim seviyesi ve gelir seviyesi arttıkça, ailelerin daha fazla bireyselliğe ve otonomiye önem verdiklerini iddia etmiştir. Tüm bu savlar, çalışmadaki bu bulguyu destekler niteliktedir.

Son olarak Yüksek Standartlar şema alanı ile ilişkili olarak, annelerin negatif ebeveynlik stillerinin yanı sıra kadınların ve genç katılımcıların

daha yüksek standartlara sahip oldukları saptanmıştır. Kadınların daha fazla Yüksek Standartlara sahip olması ile ilgili cinsiyet rollerinin ve ailelerin cinsiyet rollerine göre değişen beklentilerinin bu sonuçla ilişkili olabileceği düşünülmüştür (Melillo ve Colledge 1983). Ailelerin erkek çocuklarına kıyasla kız çocuklarından daha fazla başarı beklentilerinin olduğu bulunmuştur (Bhanot ve Jovanovic 2005). Buna ek olarak, kişilerin genç yaşlarda girdikleri rekabet içeren ortamların Yüksek Standartlar şemalarını tetikleyebileceği düşünülmüştür. Bu bağlamda, Oberle ve Schonert-Reicl (2013), kişilerin sosyal ortamlarda kabul görmek için daha fazla başarılı olma arzularının ortaya çıktığını belirtmiştir.

Bu çalışma, yeni bir araştırma sorusunu inceleyerek psikoloji literatürüne katkı sağlamıştır. Doğum sırasının şemalar üzerindeki etkilerini araştırmak amacıyla katılımcıların anne ve babalarının hala evli olmaları ve üvey kardeşe sahip olmamaları şartları çalışmanın kuvvetli yönleri arasındadır. Ancak katılımcıların farklı ailelerden gelmeleri çalışmanın eksik yanları arasında sayılabilir. Çalışmadaki ilk doğan ve son doğan çocuklar farklı ailelerden katılmıştır. Bu çalışma aynı ailelerden büyük ve küçük kardeşler ile yapılsaydı, aile içi dinamikler araştırmaya dahil edilebilir, büyük ve küçük kardeşlerin şema alanlarında farklılık göstermesi mümkün olabilirdi.

Bu çalışmanın, klinik anlamda şema terapi metoduna katkı sağladığı söylenebilir. Kişilerin anne ve babalarının tutumlarına ilişkin algıları ve bu tutumların kişilerde uyumsuz şema gelişimine etkileri bu çalışmayla da desteklenmiştir. Diğer bir yandan, küçük doğan çocukların annelerini daha korumacı olarak algılamalarının, kişiliğin gelişimi ile ilişkili olarak terapide yol gösterici önemli bir bilgi olabileceği düşünülmüştür.

KAYNAKLAR

Abele AE, Wojciszke B (2007). Agency and communion from the perspective of self versus others. *J Pers Soc Psychol* 93, 751-763.

Adler (1924). *The practice and theory of Individual Psychology*. Harcourt, Brace.

Adler A. (1927). *Understanding human nature*. New York: Greenberg.

Adler A. (1928). Characteristics of the first, second, and third child. *Children*, 3, 14-52.

Adler (1937). How position in the family constellation influences life-style. *Int J Individual Psychol* 3, 211-227.

Adler (1956). *The Individual Psychology of Alfred Adler: A systematic presentation in selections from his writings*. HL Ansbacher, RR Ansbacher (Eds). New York: Basic Books.

Andrew M, Eggerling-Boek, J, Sandefur GD, Smith B (2006). The "inner side" of the transition to adulthood: How young adults see the process of becoming an adult. *Advances in Life Course Research*, 11, 225-251.

Ardebili EF, Golshani F (2016). Early maladaptive schemas and aggression based on the birth order of children. *Modern Applied Science*, 10, 14-21.

Baskett LM (1985). Sibling status: Adult expectations. *Dev Psychol* 21, 441-445.

Bhanot R, Jovanovic J (2005). Do parents' academic gender stereotypes influence whether they intrude on their children's homework? *Sex Roles*, 52(9), 597-607.

Brody LR (1997). Gender and emotion: Beyond stereotypes. *J Soc Issues* 53(2), 369-394.

Harris AE, Curtin L (2002). Parental perceptions, early maladaptive schemas, and depressive symptoms in young adults. *Cog Ther Res* 26(3), 405-416.

Healey MD, Ellis BJ (2007). Birth order, conscientiousness, and openness to experience tests of the family-niche model of personality using a within-family methodology. *Evol Human Behav* 28, 55-59.

Kağıtçıbaşı, Ç (2005). Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36(4), 403-422.

Kelley HH, Cunningham JD, Grisham IS, Lefebvre L, Sink

- C, Yabion G (1978). *Sex differences in comments made during conflict within close heterosexual pairs*. *Sex Roles*, 4(4), 7473-7491.
- Kömürcü B, Soygüt-Pekak G (2017). *Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Ebeveynlik Biçimleri ve Psikolojik Belirtilerle Psikolojik Dışlanmanın Tehdit Ettiği İhtiyaçlar Arasındaki İlişkiler [The relationship between early maladaptive schemas, parenting styles and psychological symptoms and the needs threats]*. *Klinik Psikiyatri Dergisi: J Clin Psychiatr* 20, 6-18.
- McCarthy RJ, Crouch JL, Basham AR, Milner JS, Skowronski JJ (2016). *Validating the voodoo doll task as a proxy for aggressive parenting behavior*. *Psychol Viol* 6(1), 135-144.
- Melillo D, Colledge B (1983). *Birth order, Perceived birth order, and family position of academic women*. *The Journal of Adlerian Theory, Research and Practice*, 57-62.
- Muris P (2006). *Maladaptive schemas in non-clinical adolescents: Relations to perceived parental rearing behaviors, big five personality factors, and psychological symptoms*. *Clin Psychol Psychother* 13, 405-413.
- Oberle E, Schonert-Reicl KA (2013). *Relations among peer acceptance, inhibitory control, and math achievement in early adolescence*. *J Appl Develop Psychol* 34(1), 45-51.
- Pulakos J (1987). *The effects of birth order on perceived family roles*. *J Ind Psychol* 43(3), 319-328.
- Shainheit CR, Wright MO (2012). *Parental alcoholism and gender as moderators of maladaptive schema endorsement following childhood emotional maltreatment*. *J Aggress Maltreat Trauma*, 21(4), 403-421.
- Soygüt G, Çakır Z, Karaosmanoğlu, A (2008). *Ebeveynlik biçimlerinin değerlendirilmesi: Young Ebeveynlik Ölçeği'nin psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme*. *Türk Psikoloji Yazıları* 11, 17-30.
- Soygüt G, Karaosmanoğlu A, Çakır Z (2009). *Erken yaş dönemi uyumsuz şemaların değerlendirilmesi: Young şema ölçeği-kısa form 3'ün psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme*. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 75-84.
- Sulloway, F. J. (1996). *Born to rebel*. New York: Pantheon Books.
- Sümer N, Kağıtçıbaşı Ç (2010). *Culturally relevant parenting predictors of attachment security: Perspectives from Turkey*. *Attachment: Expanding the cultural connections*. Erdman, Phyllis (Ed); Ng, Kok-Mun (Ed); pp. 157-179. New York, NY, US: Routledge.
- Young JE (1990). *Cognitive therapy for personality disorders: A schema-focused approach*. Sarasota, FL: Professional Resource Press.
- Young JE. (1994). *Cognitive therapy for personality disorders: A schema focused approach*. Sarasota: Professional Resource Press.
- Young JE (1999). *Cognitive therapy for personality disorders: A schema-focused approach*. Sarasota FL: Professional Resource Press.
- Young JE, Klosko JS, Weishaar ME (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide*. New York, NY: The Guilford Press.